

Verzet tegen de kolonisering van het leven door economisch denken

Deeconomie is hipper dan ooit, maar daar heeft LETS Vlaanderen –een van de pioniers op het vlak van alternatieve deeconomie- geen boodschap aan. Het gaat niet om het verzamelen van fans, volgers en likes; het gaat om een andere wereld, en die bouw je samen, vinden de Vlaamse Letsers.

Twintig jaar geleden begonnen de eerste groepen in Vlaanderen te letsen. Te watten? LETS staat voor Local Exchange Trading Systems, een idee dat in Canada als in de jaren 1980 ontstond en in praktijk gebracht werd. LETSgroepen zorgen ervoor dat leden onderling diensten kunnen uitwisselen zonder dat er geld bij te pas komt. Iedereen brengt eigen talenten en vaardigheden in, en de uitwisseling gebeurt niet één op één, maar via een collectief systeem.

Deeconomie *avant la lettre* dus, al huiveren sommige deelnemers voor elke referentie die hun initiatief in hetzelfde universum zou situeren als kapitalistische gruwels als Uber of AirBnB. Ook anno 2016 hechten LETSgroepen meer belang aan levende uitwisseling tussen echte mensen dan aan digitale platformen waarmee vraag en aanbod sneller en wellicht efficiënter op elkaar afgestemd kunnen worden. De basisslogan waarmee LETS Vlaanderen zich de komende jaren op de kaart wil zetten, is: de help-elkaar-beweging.

Niet *uit* de mode, maar *tegen* de mode

Die positionering is tegelijk moedig en quasi suïcidaal. Dat laatste schrijf ik op basis van de reacties die ik krijg telkens ik buitenstaanders vertel dat ik gevraagd ben om op de eerste Vlaamse LETSdag op 18 november een korte keynote te geven, waarna ik LETS uitleg en eindig met de help-elkaar-beweging. De reacties zijn het eens in hun verbazing over de onpeilbaar softe uitstraling van die slogan. In een tijd waarin kinderen eerder *cool!* kunnen zeggen dan mamma of pappa, is dat een doodzonde tegen de dogma's van de marketing.

Een uitgebreid gesprek met Kris Dom, educatief medewerker van de pas erkende beweging LETS Vlaanderen, en Emmanuel Steyaert, bestuurder en penningmeester van de vzw, maakte duidelijk dat de Vlaamse Letsers méér zijn dan een overblijfsel uit de jaren 1980, met een ideologie die de politieke kracht heeft van een New Beat Smiley. Het uitgangspunt van een LETSgroep is drievoudig:

- **Sociaal:** de werking haalt mensen uit hun individualisme en isolement, aangezien het systeem draait op uitwisseling in groep, niet op bilaterale transacties. Daarom is LETS ook noodzakelijk lokaal –al kan dat in steden als Gent of Antwerpen wel iets anders betekenen dan in Begijnendijk.
- **Waarden:** de grote woorden worden niet geschuwd, maar de keuze is weloverwogen. LETSgroepen zetten in op duurzaamheid, rechtvaardigheid en wederkerigheid. En vooral:ze zetten die waarden om in heel concrete daden.
- **Economie:** er worden vooral diensten uitgewisseld, en de “valuta” die daarbij gehanteerd wordt, is eerder waardering dan een harde of alternatieve munt.

Geen utopia, maar vrijplaats

Er zijn momenteel zo'n 4500 mensen aangesloten bij de 50 LETSgroepen in Vlaanderen. Het succes van de beweging zit ongetwijfeld in de compromisloze verwerping van de kernovertuiging van het neoliberale kapitalisme, namelijk dat alles economische waarde heeft, dat alles dus koopbaar is, en dat de economische logica de enige waardevolle benadering van de werkelijkheid is.

Dat betekent niet dat je een heremijt of Jozef Van den Berg moet zijn om te kunnen toetreden tot LETSgroepen. LETS biedt een vrijplaats, een ruimte midden het consumerende, producerende en rekenende leven om werk te maken van menselijke relaties die níét berekend worden. Het biedt geen omvattend alternatief voor het huidige kapitalisme, het is wel een oefenplek voor wie zich wil verzetten en behoefte heeft aan de ervaring dat andere manieren van omgaan met mensen en dingen wel degelijk mogelijk zijn.

Een totalitair systeem

In een interview met de Duitse auteur Harald Welzer in 2013, kwam de economisering van het leven ook ter sprake. Welzer: 'Het is een totalitair systeem, het dringt zich zo op dat er daarnaast niets anders meer is. Elk aspect van de samenleving wordt door de economische logica gekoloniseerd. Het is niet alleen dat je ertoe wordt aangezet om steeds meer goederen te kopen, zelfs als je ze nadien gewoon moet wegwerpen zonder ze te gebruiken, bijvoorbeeld voedsel. Het is ook dat haast elk domein van de samenleving moet werken volgens die wetmatigheden. Het schoolsysteem is vandaag geëconomiseerd, de kinderopvang, zelfs de emissies. Hoe dwaas, of liever, hoe intelligent! Werkelijk een briljante aanpak, waarmee we terecht komen in een volgend stadium, namelijk van het economiseren van ecosysteemdiensten.'

Frédéric Beigbeder schreef in 1999 een fictief verslag van zijn werk als reclamemaker. Octave, zijn fictieve alterego, zegt: 'Ik Ben Overal. Ik verbied verveling. Ik belet u te denken. Het terrorisme van altijd-nieuw helpt me om leegte te verkopen.' In de werkelijke wereld stelde Frédéric Beigbeder, toen hij nog voor Young & Rubicam werkte, vast dat "geluk" niet gebruikt kon worden voor een reclamecampagne van Barilla Pasta omdat Nestlé een patent had op het woord in combinatie met pasta. 'En dat is niet uitzonderlijk', beweert hij. 'Pepsi bezit een bepaalde kleur blauw en een producent van mineraalwater spande een proces aan tegen een fotograaf die een berglandschap fotografeerde en publiceerde. Dat beeld was namelijk gedeponeerd door de waterverkoper. De dingen, de natuur, de gevoelens en de taal, alles wordt geprivatiseerd en gecommmercialiseerd.'

Een actueel voorbeeld van de economisering is de manier waarop de Europese Commissie haar beleidsopvolging van de lidstaten organiseert en formuleert. Binnen dat "Europees Semester" wordt op de eerste plaats naar begrotingstekorten en schuldenratio's gekeken, maar ook sociale inclusie en klimaatbeleid worden opgevolgd.

Dat klinkt goed, tot je de rapporten begint te lezen, wat uiteraard maar een heel kleine groep mensen doet. Dan merk je dat "inclusie" eigenlijk betekent dat lonen best niet stijgen en dat werkers langer in loondienst moeten werken, en dat de klimaatbezorgdheid wordt gereduceerd tot de congestie op de wegen omdat die ondraaglijk hoge economische kosten met zich brengt.

Alle vriendelijke verhalen ten spijt, wat uiteindelijk echt telt in Europa en waarvoor eventueel zware sancties uitgevaardigd worden, dat blijft de fiscale orthodoxie.

Ohne mich

Hoe stappen we uit dat door de groei-economie opgelegde denkraam? vroeg Alma De Walsche aan Welzer. 'In eerste instantie moet je die dingen die men je voortdurend wil opdringen als noodzakelijk, stupide vinden en er persoonlijk verontwaardigd over zijn dat mensen denken dat jij er alleen bent om hun goederen te kopen. Je moet dus het punt vinden waar je kan zeggen: *Ohne mich*. Ik doe niet mee.'

Dat punt, dat is volgens mij ook wat LETSgroepen zoeken, creëren en vieren. Het punt waarop ze voor het vragen en voor het aanbieden van een aantal diensten niét meer buigen voor de dominante, economische logica. Het punt waarop ze zichzelf bevrijden van de idee dat er geen alternatief is voor de economie zoals we haar nu kennen.

Verzet is geboden

Zo gezien is de help-elkaar-beweging geen hopeloos softe kring van mensen die een eeuwwisseling gemist hebben, maar een héél politieke en actuele vorm van engagement of van verzet. En verzet tegen de neoliberale logica is geboden. Wie dat nog niet wist, die weet het sinds de verkiezing van Donald Trump.

'Het is belangrijk', zegt Welzer nog, 'om opnieuw politieke demarcatielijnen te trekken. Niet meer langs de rechts-linkslijn, die logica heeft afgedaan. De rode lijn loopt vandaag tussen de vernielers van de wereld en hen die willen bouwen aan toekomstkansen. Het gaat om Zukunftfähigkeit, toekomstgeschiktheid, tegenover Zukunftfeindlichkeit, afkeer van de toekomst. Het zijn nieuwe politieke concepten die nog vaag zijn, maar het begrip 'toekomstgeschiktheid' opent wel een totaal nieuw perspectief van mogelijke coalities met wie we in de toekomst kunnen samenwerken.'

Verbinden én verbreden

Minister Sven Gatz, die LETS Vlaanderen dit jaar zijn eerste erkenning als sociale beweging bezorgde, was vrijdag 18 november ook van de LETSpartij in het Brusselse Kaaitheater. [LETS Vlaanderen koos die 18de november als zijn vaste LETSdag met een vette knipoog naar de nationale feestdag in Letland, waar op 18 november de eerste onafhankelijkheidsverklaring van 1918 herdacht wordt. Dat soort zelfrelativerende aanpak verdient navolging binnen wereldverbeterende kringen.]

‘Essentieel’, zei Gatz in zijn gelegenheidstoespraak bij die eerste Vlaamse LETSdag, ‘is dat LETS Vlaanderen een dynamiek vertegenwoordigt die van onderuit groeit en spreekt. Voor mij moet het middenveld niet de taal van de overheid spreken’, preciseerde hij met een impliciete verwijzing naar collega Homans die enkele dagen voordien in de clinch ging met het Minderhedenforum.

Let's do it

Volgens Sven Gatz is het heel belangrijk dat LETS inzet op verbinden, maar ligt daar ook net de grote uitdaging voor de toekomst: hoe kan LETS Vlaanderen met zijn ideeëngoed en werkmethode een groter bereik realiseren? Die uitdaging wordt nog een stuk ambitieuzer als je er ook van uit gaat dat niet alleen witte middenklassers behoefte hebben om zich minstens gedeeltelijk te onttrekken aan de tentakels van het consumptiekapitalisme. Als het *Ohne Mich* in onze steden toekomst wil hebben, zal het noodzakelijk moeten openstaan voor generatie-armen en meer diversiteit, en dus ook voor andere prioriteiten, vragen en diensten.

Tegelijk moet het model ook aantrekkelijk blijven –of worden- voor jongeren. Als luddieten vasthouden aan een wereld zonder sociale media en mobiele apps klinkt wel als fors verzet tegen de dwangmatige modieusheid die de wereld regeert, maar dreigt de beweging toch ook definitief te vervreemden van de jonge en urbane generatie die behoefte heeft aan alternatieven.

Hoe groot het potentieel is van die generatie voor nieuwe vormen van delen en economische uitwisseling toont de groei die zowel ultrakapitalistische als coöperatieve “deel”initiatieven de voorbije jaren gescoord hebben, dankzij die laatste communicatietechnologieën. Let's do it.